

Bättre än förväntat

Förbudet mot betning av vårraps med neonicotinoider mot jordloppor har nästan raderat ut odlingen i Sverige. Men pågående försök och praktisk odling har visat att det i speciella lägen och med driven odlingsteknik är möjligt att få en god skörd.

Text & Foto: Hans Jonsson, Svensk Frötidning

Neonikotinoider... detta tungvrickande ord som varit på alla oljeväxtodlares läppar de senaste två åren. Längre uppskattat som betningsmedel mot jordloppor, numera förbjudet. Stort debattämne i Sverige och runtom i Europa. Hur har det gått med vårrapsodlingen och pollinatörerna? Hur ser det ut framöver med ny odlingsteknik och nya bekämpningsmedel?

Satsade trots förbudet

Riccardo Bommarco har de senaste åren befunnit sig i händelsernas centrum – ibland i stormens öga – för forskning och försök kring neonicotinoidernas roll för pollinatörer och oljeväxtodling i Sverige. Som professor och samverkanslektor vid Institutionen för ekologi vid SLU, har han under många år studerat hur man bäst utnyttjar de ekosystemtjänster som vilda arter levererar till oss

i odlingslandskapet, till exempel insekter som pollinerar våra grödor. Erfarenheter som nu kommer oljeväxtodlingen till nytta.

Vi ska inte fördjupa oss i historien (en litteraturlista finns sist i artikeln för läsning kring detta) utan se på dagsläget och framtiden.

– När förbudet mot neonicotinoider kom i december 2013 menade vi på SLU och flera andra att vi inte kan bara släppa vårrapsen åt sitt öde utan vi måste

Given i landskapet. Våröljevaxter har sin givna plats i Mellansverige. Pågående fältförsök vid SLU visar att tidig sådd och något förhöjd utsädesmängd minskar risken för förödande angrepp av jordloppor.

hitta sätt att minska risken för skador av jordloppor, berättar Riccardo Bommarco.

Resultatet blev en 3-årig försöksserie där man med olika utsädesmängder, såtidpunkter och bearbetningstekniker studerar odlingsteknikens påverkan på jordloppornas förmåga att skada rapsen. Första årets resultat var högtintressanta:

– Tidigare sådd, något förhöjd utsädesmängd och jämna bestånd med koll på ogräsen visade sig kunna ge förutsättningar för rikligt bra skördar, berättar Riccardo.

Detta går onekligen stick i stäv med Bondepraktikans tankar att så sent i varm jord. Men nu är nu, och de nya rönen har tagits väl emot av lantbrukarkåren.

– Man måste vara lite mer ”på” och prioritera vårrapsen för en tidig och bra etablering. Och det tycker jag helt klart många anammade inför 2015 års odling.

Kan man bara få upp vårrapsen innan jordlopporna väcks till liv så är plantorna betydligt tåligare, och med bra odlingsbetingelser i övrigt så ska det gå att få bra vårrapsgrödor framöver i de fält som är gynnsamma för odling.

Bra vårrapsskördar 2015

SFOs skördestatistik för 2015 anger i skrivande stund en inrapporterad medelskörd för vårraps på drygt 2500 kilo per hektar, att jämföra med 2000 kilo år 2014 och ett flerårsmedeltal kring 1900 kilo (SCB). Ett litet urval, men ändå en spegel av Riccardos erfarenheter från 2015.

– Förekomsten av jordloppor var förvisso mindre, men odlings-tekniken har betydelse även vid mindre angrepp och även om man betar. Studierna visade nämligen att den tidiga sådden och högre utsädesmängden var positiv för skörden även i vårraps med betat utsäde.

Smarta studier

Riccardo är i full gång med att sammanställa andra årets försök som kommer att presenteras under våren 2016. Men redan nu kan han berätta att resultaten pekar

i samma riktning som 2014. Det styrker således slutsatserna och odlingsråden som gavs inför 2015 och som kommer att gälla för odlingen 2016.

Försök av denna karaktär är komplicerade att utföra, men Riccardo utnyttjar på ett smart sätt möjligheten att jämföra själva fältförsöket med försöksvärdens omgivande odling. Dessutom utnyttjar han försöken delvis slumpmässiga placeringar vad gäller geografi, jordart, odlingsbetingelse och årsmånar.

– Jag har jobbat på det sättet i andra studier och det ger en bra möjlighet att få ut mycket mer än att bara förlita sig på själva fältförsöket, påpekar Riccardo.

Man får således en bra bild av det man vetenskapligt kan komma fram till i försöket och samtidigt jämföra med och ta del av lantbrukarens strategi för att odla vårraps.

Inga preparat på G

Det verkar inte som att några nya betningsmedel mot jordloppor är på gång inom överskådlig framtid. Så det vi har att förlita oss till är genuin odlarskicklighet kombinerat med nya forskningsrön.

Vårrapsodlingen har minskat från cirka 50 000 hektar 2013 till 5 000 hektar 2015. Ett faktum som lätt framkallar domedagsprofetior. Men Riccardo Bommarco ser helt klart möjligheter i en fortsatt framgångsrik odling:

– Visst är det lite krångligare och kräver lite mer av odlaren nu utan betningsmedel, men min uppfattning är att det går att lyckas. Man måste satsa! ●

Riccardo Bommarco professor i ekologi och växtskydd och samverkanslektor vid Sveriges lantbruksuniversitet. Forskar om hur vi ska förvalta ekosystemtjänster och biologisk mångfald i jordbrukslandskapet, och särskilt om insekternas roll för växtskydd och pollinering av våra grödor.

Neonikotinoider på hög nivå

Som nämns i artikeln har den svenska vårrapsodlingen nästan uttraderats på två år. Förbudet mot neonikotinoider i oljeväxter och majs har uppmärksammats av Copa Cogeca (den europeiska bondeorganisationen). En rapport har tagits fram där Tyskland, Finland, Frankrike, Rumänien, Sverige och Storbritannien belyser effekterna av förbudet ("The impact of the neonicotinoid withdrawal on the EU oilseed rape and maize industries").

Anneli Kihlstrand, VD, SFO är delaktig i rapporten för svenskt vidkommande.

– Vår hållning är att våroljeväxterna har sin givna plats i Mellansverige på måttliga arealer, givet att neonikotinoiderna inte påverkade honungsbin i nämnvärd omfattning. Det är viktigt att göra en rimlig avvägning mellan risk och nytta.

Hon betonar i rapporten den kraftigt minskade odlingen och fortsätter:

– Vi jobbar stadigt vidare för våroljeväxterna som en oerhört viktigt och lönsam omväxlingsgröda för lantbrukarna. Vi vet ju alla vad det innebär i ökat växtskydd och sämre netto i spannmålsodlingen om vi inte har tillgång till dessa grödor.

Rapporten är i skrivande stund inte publicerad, men planeras att bli det tidigt 2016.

Finland tillåter neonikotinoider även 2016

Liksom år 2015 ger Finland 2016 ett undantagstillstånd för betning av utsäde med neonikotinoider i våroljeväxter. Argumenten för ett undantag i Finland är i princip de samma som framförs av den svenska oljeväxtbranschen till Keml i Sverige. Här ger det avslag – där ger det bifall. Kaija Kallio-Mannila, direktör vid finska Säkerhets- och Kemikalieverket Tukes ger i ett pressmeddelande följande motivering FÖR användning av neonikotinoider:

– Oljeväxterna är utomordentligt väl lämpade för växelbruk vid spannmålsodling och de förebygger behovet av växtskyddsmedel. Oljeväxtodlingsbranschen skulle minska kraftigt eller kanske upphöra helt utan ett effektivt medel för bekämpning av jordloppor. Om odlingen upphörde skulle det leda till ansenliga svårigheter för produktionen av inhemska vegetabiliska oljor och till minskad självförsörjning av protein i Finland.

Läs mer

» Vi har skrivit mycket om neonikotinoider i Svensk Frötidning. Kolla i dina tidningar i bokhyllan. Eller gå in på www.svenskraps.se/frotidning och titta i nummer 2, 3 och 5 år 2015 och nummer 6 år 2014, så hittar du uttömmande läsning i ämnet!